

kell mozdulnia az apák szívének, s törvényhatóság, társadalmi szövetkezés, sajtó és anyagi áldozatok útján játszótereket állítani.

A majd játszóterén felnevelkedő nemzedéket, férfit és nőt, ne féltsük: az lesz olyan erélyes, bölcs és életszerető, hogy nagykorúságában a maga számára ott is fog testedző-egyesületeket alakítani, a hol ma elhangzik a szó, mint a pusztában kiáltóé. Az ilyen nemzedék! a hazaszeretet iránt is fogékonyabb lesz, hiszen olyan szépen mondja azt a költő:

Tudjátok-e mi a haza?
 Az a játszóhely a dombon,
 Hol labdázunk, kergetőztünk — —
 A haza az édes otthon,
 Az a falu, az a város,
 A hol vesszőn lovagoltunk;
 Az a határ, hol kalappal
 Tarkaszárnyú lepkét fogtunk.
 — Bárhová visz szerensétek,
 Ezt a hazát szeressétek!

SZEDLACSEK LAJOS.

A MAI GÖRÖG KÖZÉPISKOLÁK.

2. A vizsgálatok s a minősítés módja.

11. §. Mindegyik tanár fölosztja az egész éven át végzett anyagemennyiséget a hellén s latin nyelvből, mennyiségtanból és történelemből 60 kérdésre, a többi tárgyakból 30-ra. A heti egy vagy két órában tanított tárgyak anyagát a tanárszék a kérdések kevesebb számára oszthatja szét, ha a főntebb kijelölt számra nem elegendő. A kérdések számait sorsoló edénybe teszik. — Az írásbeli vizsgálat kezdete előtt a fölügyelőség egy tagja vagy az igazgató mindegyik tárgyra — kivéve a hellén, latin és francia nyelvet, három tételt húz s azok kérdéseit az illető szaktanár vagy valaki a hasonló tisztűek közül érthetően földiktálja. Ezek közül a vizsgálatot tevők a vizsgáló s még az igazgató kijelölte egy vagy két tanár felügyelete alatt saját választásuk szerint kettőt dolgoznak ki, vagy egyenesen egy a gymn. pecsétjével ellátott papírra vagy kéznél levő lapra, melyet okvetetlenül beadnak a pecsétes másolattal együtt.

A hellén ny. írásbeli vizsgálaton egy nem tanult íróból a vizsgálattevők erejéhez mért 10—15 sornyi részletet diktálnak föl, melyet az igazgató jóváhagyásával a vizsgáló tanár szemelt ki, miután a tanu-

lőkát a teremben elhelyezte volt. Azonkívül a tanult prózaírókból sor-solnak ki nekik egy darabot, melyet lefordítanak, magyaráznak grammatikai vagy más meghatározott szempont szerint. Végül megfelelő elbeszélést írnak a vizsgáló tanár megelőző előadása vagy új hellén szövegről való fölolvása után.

A latin írásbeli vizsgálaton lediktálnak, a franczián pedig a táblára írnak a tárgyaló írókból kisorsolt két darabot (a III. oszt. fölléptető vizsgálatán egyiket költőből, ha ugyan foglalkoztak olyannal is). A választást a tanulókra bizzák.

13. §. Szóbeli vizsgálatot tesz a hellén nyelvből minden tanuló, a latinból, mennyiségtanból és francziából ugyanazok egy-egy harmad részben kisorsolva mindegyik tárgyra, a többi tárgyból mind sors által a tárgyak számával egyenlő részre osztva. Ekkor azután a vizsgálandók mindegyike kihúz egy czédulát a sorsedényből, annak elégtelen megoldása esetén az illető tanár javaslatára húzhat még másodikat is, ha az igazgató jóváhagyja.

14. §. A hellén nyelvi fölléptető szóbeli vizsgálatokon az illető tanáron kívül még két más tanár is van jelen s mind a három külön minősít. Vizsgálat után mindegyik átadja saját minősítését aláírásával ellátva az igazgatónak, a három érdemjegy és az írásbeli vizsgálatok jegye összegének középszámát beírják egy errevaló jegyzékbe, mint a hellén ny. vizsgálatok érdemjegyét.

A többi tanulmánynál az illető tanár a vizsgálatok végével alapul véve különösen az írásbeli vizsgálatokat s szem előtt tartván a II. félévi havi vizsgálatok fokozatait, valamint a szóbeli eredményét is azon tanulóknál, a kik azt is tettek, átadja az igazgatónak egy papírra számmal és szóval írva a fokozatokat, azokat egy külön jegyzékben az ő rovatában aláírásával megerősíti. Ezen s az I. félévi foknak középértéke adja a tanuló egész évi érdemjegyét, melyet számmal és szóval az általános jegyzékbe vezetnek s a tanárok a saját rovatuk alján aláírásukkal erősítetik meg.

Az egyes tárgyak fokozatainak középértéke szerint állapítják meg a bizonyítványokra az általános sorozatot (*γενικός βαθμός*).

15. §. Oly tanulót, a ki a hellén nyelvből az I. félévi vizsgálatokon vagy a II. félév havi vizsgálatain nem kap legalább is teljes jó (*καλώς*) jegyet, vagy nincs minden tanulmányból általában kielégítő előmenetele, nem bocsátanak vizsgálatra júniusban, csak szeptemberben.

Egy tanuló sem léphet föl, a kit a részleges fokozásban a hellén nyelvből jó-ra (*καλώς*), az általánosságban pedig legalább is elég jó-ra (*σχεδόν καλώς*) nem érdemesítenek. A kit júniusban az általános fokozattal fölebb léphetőnek nyilvánítanak ugyan, de vagy csupán a latinból vagy csupán a matematikából nem kap fölebb lépésre jogosító érdem-

jegyét, az a következő szeptemberben mind írásbeli mind szóbeli vizsgálat alá esik; ha ez az ismétlő vizsgálat sem sikerül, akkor csak a tanárgyűlés határozatára léphet fölebb. Szintén új vizsgálatnak vetik alá az olyant, a ki máskülönbben kielégítő előmenetel mellett két vagy három fontosabb tárgyból megbukik; a ki azonban másodrangú tárgyból bukik, az a tanártestület határozata alapján fölebb léptethető s fölmenthető a szeptemberi vizsgálat alól ama tanulmányból.

16. §. A végző vizsgálatok írásbeliek és szóbeliek.

Az írásbeli vizsgálaton első sorban is a hellén nyelvből valamely nem tárgyalt író nyomtatott szövegéből legalább 20 sort fordítanak, ezután valamely magában véve teljes részletet egy classicus prózáiróból új görögre és viszont: ezután elbeszélést készítenek egy új-hellén szövegből, az igazgató előzőleges fölolvása után. — A latin és francia nyelvből egy nem tanult mű legalább 15 sornyi könnyen érthető részletét fordítják, tanulmányozott írók két darabja közül pedig az egyiket magyarázzák, mint a fölléptető vizsgálatokon. — A mennyiségtan és történelem valamennyi osztálybeli, a többi tárgyaknak pedig legutolsó évi (IV. oszt.) anyagából tesznek vizsgálatot.

Az írásbeli vizsgálatok kezdete előtt az igazgató a gymn. hivatalos helyiségben letesz egy sorsoló edénybe tíz ó- és tíz új-görög kérdést, mind a kettőből kisorsolnak egyet s földiktálják a vizsgálati teremben már összegyülekezett tanulóknak az előlépti vizsgálatokra vonatkozó határozatok szerint. Ugyanez történik a latin és francia nyelvi nem tárgyalt szöveggel is, melyek közül amaszt lediktálják, emezt pedig az iskolai táblára írják.

A szóbeli végző vizsgálat tárgya a hellén nyelvből a IV. osztályban tanultak s Homeros Iliasának amaz énekei is, melyeket nem tanultak a III. és IV. osztályban. A többi tárgy szóbeli vizsgálatánál arra terjeszkednek ki, a mire az írásbelinél.

A végző vizsgálatokra is állanak a 11. §. határozatai, csak hogy itt a tanár a vörös ténrtával kijavított s számmal és szóval minősített dolgozatokat legalább is a szóbeli előtt való napon az igazgatónak adja át. Ha ezt nem teszi, a szóbeli elhalasztódik, a halasztás okozóját megbüntetik s az írásb. dolgozatok javítását és minősítését az igazgató vagy valamelyik kijelölt tanár veszi kezébe.

Az igazgató a vizsgálat iratait részletes jelentés kíséretében július első tíz napjában a miniszteriumhoz terjeszti föl.

17. §. A szóbeli végző vizsgálatokon a fölügyeletet az egész tanári kar teljesíti. De ha egyesek elháríthatatlan akadályok miatt meg nem jelennek, a többség is elég annak végzésére. A minősítésben részt vesz a vizsgáló tanár s a többiek közül az igazgató kijelölte két tanár; a három jegy középértéke lesz a szóbeli jegye. A minősítők ezt aláírásukkal

megerősítve átadják az igazgatónak. Azután bevezetik a jegyzék második rovatába, az első rovatában az írásbeli vizsgálat érdemjegye van; e két calculus félösszege adja az egész évi általános jegyot, melyet azután az általános jegyzékbe vezetnek be. A felső osztály tanulóinak I. félévi calculusait nem vezetik be jegyzékbe, de azért megőrzik, hogy az általános minősítésnél útmutatást nyújtsanak.

18. §. A végző vizsgálatokat júniusban tartják; szeptemberben csak azok vizsgálhatók meg, a kiknek a tanártestület a 6. §. értelmében megengedhetőnek határozza. Ha valakit azok közül, a kik júniusban állnak végző-vizsgálatot, nem ítélnék megfelelőnek a három főbb tárgyból a hellén ny. kivételével, a testület határozatával tehet a következő szeptemberben teljes vizsgálatot, ha azon tárgyakban a havi vizsgálatok jegyeiből elég erősnek látszik; máskülönben visszavetik s még egy évig kell tanulnia.

Olyan tanuló, a ki a végző-vizsgálaton egyik tárgyból — a hellén kivételével — kissé gyengének bizonyul, a tanártestület határozatára elbocsátásra érdemesnek ítélfhető (*δύναται . . . να ἀξιωθῆῖ ἀπολύσεως*), ha erre egészben érdemesnek ítélik.

A részleges javító vizsgálatot (*ἡ μερικὴ ἀνεξέταση*) a végző-vizsgálatokra nézve e rendelet eltörli; a kit visszavetnek, tartozik még egyszer beiratkozni s mint rendes tanuló, egész éven át hallgatni a felső osztály valamennyi tárgyát.

19. §. A tanulmányokban tanúsított előmenetelt 1—10 számokkal jelzik,* s

10 =	ἄριστα	} A ki semmi előmenetelt sem tesz, az semmit (0 = κακῶς) kap.
9—8 =	πάνυ καλῶς	
7—6 =	καλῶς	
5 =	σχεδόν καλῶς	
4—3 =	μετρίως	
2—1 =	μετριώτατα	

A tárgyak közt rang szerint első a hellén nyelv, második a latin nyelv és mennyiségtan, harmadik a többi. Az első úgy viszonylik a másodikhoz, mint 10 : 8, a második pedig a harmadikhoz, mint 8 : 6.

20. §. A tanulók magaviseletét öt szám jelzi, és pedig:

10 =	ἐπαινετήν	(dicséretre méltó),
8 =	κοσμίαν	(tisztos, példás),
6 =	χρηστικήν	(derék, helyes),
4 =	καλήν	(jó),
0 =	κακήν	(rossz).

A magaviseleti jegyet bejegyzik félénként a külön jegyzékbe, abból a középértéket az általánosba s az jön bele megmásíthatatlanul.

* V. ö. Fináczy: A francia középiskolák multja és jelene, 156. l.

a főntebbi jelzés szerint számmal és szóval a bizonyítványba. — A ki rossz magaviseletet tanúsít, azt a tanártestület határozatilag eltilthatja juniushban attól, hogy a következő iskolai évben ugyanazon gymnasiumban tanuljon; ezt a körülményt azonban a kiadott bizonyítványba is bevezetik.

3. A magánintézetekből jövő s a magán úton tanuló ifjak vizsgálatai.

28. §. A kik a hellén iskolai tanulmányokat magánintézetben végezték s végbizonyítványt (*ἀπολυτήριον*)* kívánnak, hogy a gymnasium I. osztályába vagy ugyanazon vagy más magánintézetben fölvételt nyerhessenek, szeptemberben egy nyilvános gymnasiumban fölvételi vizsgálatot kell tenniök.

A kiket pedig otthon elismert tanítók oktatnak a hellén iskolai tárgyakban, gymnasiumi tanulmányaikat is csak úgy végezhetik magánúton (otthon = *κατ' οἶκον*), ha előbb valamely nyilvános hellén iskolában a végző-vizsgálatot (*τὴν ἀπολυτήριον δοκιμασίαν*) s valamely nyilvános gymnasiumban a fölvételi vizsgálatot (*τὴν εἰσιτήριον δοκιμασίαν*) sikerrel leteszik. Ellenkező esetben tanulásukat nem veszik figyelembe.

29. §. A kik honi magánintézetekből a végett jelentkeznek, hogy vizsgálat alapján nyilvános intézetbe vegyék föl őket, tartoznak bizonyítványt hozni szabályos felvételükről a magánintézet osztályába s azokban minden iskolai évi előmenetelükről.

30. §. A gymnasiumi tanulmányok magán úton való végzése nyilvános gymnasiumban való vizsgálatra jogot nyújt *a)* ha annak, a ki a magántanulót oktatta, ama tárgyak tanítására képesítése van; *b)* ha a magántanulónak van joga arra, hogy ama tanulmányokban oktatást nyerjen. Mindamellet a magántanulás kezdete előtt tartozik az illető tanuló (*ὁ διδαχθησόμενος* = a tanulni ill. taníttatni akaró) a tanító székhelyének gymn. igazgatójához több gymnasium közt az első gymnasium igazgatójához intézett kérvényben jelentkezni megnevezvén azokat, a kik tanítani fogják, a tárgyakat és az időt és mindenik iskolai év végén tanúságot tesz az, a ki tanította, eskü alatt a nyilvános ülést tartó békebírótság előtt a tanításról (azaz arról, hogy tanította).

Magántanulókat taníthatnak a gymnasiumi tárgyakra olyanok, a kik ama tanulmány előadására, melynek tanítását elvállalják, nyilvános gymnasiumban alkalmazást nyerhetnek, a hellén iskolai tárgyakra pedig a felső osztályt illetőleg, a kik hellén iskolai igazgatók lehetnek, az alsóbb osztályokat illetőleg pedig az approbált hellén iskolai tanítók.

* Végző vizsgálatot tesznek nemcsak a gymnasiumi IV, hanem a hellén isk. III. osztályt végzett tanulók is. E vizsgálatok bizonyítványai: *ἀπολυτήρια*.

31. §. Magántanulók, rendes osztályvizsgálatot a ministeriumtól kijelölt bármely nyilvános gymnasiumban tehetnek, végző-vizsgálatot azonban csak athéni nyilvános gymnasiumban.

4. Hellén iskolák.

35. §. A gymnasiumokra vonatkozó határozatok érvényesek a hellén iskolákra is, csak az általános vizsgálatokra vonatkozó határozatok szenvednek némi változást.

36. §. A fölléptető és végző-vizsgálatok a hellén iskolákban június utolsó tíz napjában folynak, ha a vizsgálattevők száma nem haladja meg a százat; de ha meghaladja, akkor az utolsó 15 napjában. — A végző-vizsgálatok megelőzik a fölléptetőket.

37. §. A végző-vizsgálaton minden tanuló minden tárgyból tesz mind írásbeli mind szóbeli vizsgálatot. Megkövetelik tőlük, hogy a hellén nyelvi írásbeli vizsgálaton helyesen írjanak, egy tanult íróból kijelölt darabot lefordítsanak s azt a vizsgáló tanár útmutatása szerint grammatikai ismeretük alapján röviden fejteggessék; azonkívül elő kell adniok valamely elbeszélést az igazgató előzetes elbeszélése nyomán. A mennyiségtanból valamennyi osztály anyaga, a többiből pedig csak a III. osztályé tárgya a vizsgálatnak.

Fölléptető szóbeli vizsgálatot valamennyi tárgyból tesznek, írásbelit azonban csak a hellén nyelvből, mennyiségtanból és történelemből. A hellén nyelvi írásbeli, helyesírási, a mennyiségteni pedig számműveletek megoldására szorítkozik.

38. §. A latin nyelvnek a többi tárgyakhoz való viszonylagos rangját a 19. §. határozza meg; de a 15. §-ban követelt javító vizsgálat belőle nem terjed ki a hellén iskolákra is.

39. §. A kik valamely népiskolából végbizonyítványt hoznak s hellén iskolára fölvételi vizsgálatot* tesznek, azon osztályba soroztatnak be, a melyre képeseknek ítélik őket.

5. Általános rendelkezések.

42. §. Magánintézetből jelentkező tanulók valamint a magántanulók azon nyilvános intézetben tehetnek rendes osztályvizsgálatot, melyben akarnak, ha nem épen azok oktatták őket, a kik azon testület szavazattöbbségét teszik ki; az ilyen intézet azért megtarthatja a vizsgálatot, de csak az érdekelt tanárok vagy tanítók kizárásával a vizsgálatból.

* Fölvételi vizsgálatot (*εισατήριος εξέταση*) nemcsak azok tesznek, a kik hellén iskolából gymnasiumba akarnak lépni, hanem azok is, a kik elemi iskolából hellén iskolába.

Hasonló határozat alá esnek azok is, a kik tanárnál vagy tanítónál vannak ellátáson.

43. §. Minden tanító vagy tanár kötelessége általában *a)* hogy tárgyából havonként megvizsgálja minden tanítványát, a vizsgálatok mennyiségét a tanítványok s az illető tárgy heti óráinak száma határozza meg; a tanulók túlságos száma mellett megengedhető a pusztá írásbeli vizsgálat is; *b)* hogy rendesen és szigorúan tartsa meg az 1836. évi szervező rendeletben kiszabott írásbeli dolgozatokat; *c)* hogy a hellén nyelvből kéthavonként vagy havonként, ha a végzett anyag valami kerek egészset tesz ki, tartson versenyt, megbeszélvén azt előbb az igazgatóval s előre kihirdetvén tanítványainak; *d)* hogy írja be a havi jegyzékbe helyes ítélete szerint a szóbeli vizsgálatot tett s írásbeli versenyben részvevő tanulók érdemjegyét, azok iskolalátogatását és magaviseletét; *e)* cselekedje késedelem nélkül azt, a mit a tanulók esetleges hibáinak javítására leghathatósabbnak tart; közölje renden kívül is, de havonként rendesen magaviseletük általános minőségét az igazgatóval, a ki azután belátása szerint a gondviselőkkal írásban közli a gondjukra bízott tanuló hibáit, hogy esetleges elfajulásnak útját vágja.

44. §. A mely tanuló elegendő ok nélkül marad el valamely tantársról, fegyelmileg bűnhődik. A kinek egész éven át a hellén nyelvről 25-nél, a többi tárgyak bármelyikéről 20-nál, * vagy az összes tárgyakról száznál több igazolt mulasztása van, nem bocsátható a júniusi fölléptető vagy végző vizsgálatokra, a szeptemberiekre is csak a tanártestület határozata alapján abban az esetben, ha előmenetele az egész éven át mindenben kipróbált volt. Ha azonban egész évi mulasztásai a 150-et is meghaladják, minden vizsgálatból kizárják mint olyant, a ki az illető osztályt be nem végezte.

47. §. A fölvételi és rendes vizsgálatok végeztével az igazgató közli a visszavetett tanulók nevét az illető magánintézetek igazgatóival, a kik tartoznak felelősség terhe alatt bejegyezni a visszavetést, mind az általános jegyzék mind a bizonyítvány-könyv illető rovatába s másodlatot a végbizonyítványról és bizonyítványról ** ki ne adjanak a nélkül, hogy az elutasítást és érvénytelenítést meg ne említenék.

* Minden valószínűség szerint sajtóhiba 30 helyett.

** A bizonyítványok részint magánbizonyítványok (*ἀποδεικτικά*), részint nyilvánosok (*ἐνδεικτικά*), részint végbizonyítványok (*ἀπολυτήρια*). A kik a hazai vagy a velük egyenlőknek elismert külföldi (összesen 20) gymnasiumból magánbizonyítvánnyal jelentkeznek valamely nyilvános gymnasiumnál, előbb fölléptető vizsgálatot kell tenniök s annak sikere esetén kapnak nyilvános bizonyítványt, melylyel némely nyilvános vagy magánintézetbe léphetnek vagy magántanulók lehetnek. Itt nyilvános bizonyítványok értendők. A végbizonyítványokról már volt szó.

48. §. A beírásnál fölmutatott bizonyítványokat az igazgató a többi nyomtatott jegyzékekhez csatolja s minden hamisítást följelent a ministeriumnak.

A kit a megállapított vétség daczára is beírnak, azt kitörlik a tanulók sorából s arra az évre elveszti a tanuló minden jogát; a ki pedig beírta, az fegyelmi büntetést kap.

52. §. Az iskolai szabályok minden áthágása fegyelmi büntetést von maga után, akár az osztályfő (*ὕπὸ τοῦ προϊσταμένου*), akár a tanító részéről, de mindig az intézet igazgatójának hozzájárulásával.

53. §. Olyan tanuló, a ki kisebb hibába esik, igazolatlanul mulaszt, gyermeki rendetlenséget vagy engedetlenséget követ el, feddésben részesül vagy négy szemközt vagy az osztály előtt, vagy pedig a büntetések jegyzékébe való bejegyzéssel bűnhődik a hiba megnevezése mellett. Az, a ki ugyanazon hibába visszaesik, a ki tanuló társaival szemben saját bírāja lesz, vagy azok könyveit, iskolai eszközeit és szereit elrontja, az elrontott tárgyak visszatérítésével, írásbeli munka mellett 1—8 meghatározott napon az iskolában tartással (*διὰ κρατήσεως ἐντὸς τοῦ παιδευτηρίου*) bűnhődik. A ki a főttebbi hibákból egyáltalában nem javul s következetesen hibázik, azt könnyelműsége miatt az osztályfő 1—20 napra, a tanártestület egész hat hónapra eltávolítja. A ki még súlyosabb vétségbe esik, a szülők vagy a tanítók iránti tiszteletlenségbe, vagy olyan cselekedetekbe, melyeket az erkölcs s az állam és a vallás méltósága meg nem enged; az bűn miatt a tanártestület s a felügyelőség határozatára vagy valamely iskolából való teljes kizárással bűnhődik s akkor nem szabad többé beiratkoznia ugyanazon város nyilvános vagy magán iskolájába, vagy pedig, ha törvényes ok forog fönn, a büntető törvény szemmel tartásával is, az ország összes iskoláiból való kitiltással.

A hat havi kizárás büntetését kimondó határozatot a fölügyelőség előtt hirdetik ki a tanuló atyjának vagy gyámjának, a valamely iskolából vagy az összes iskolákból való kitiltást pedig a ministerium előtt. A büntetés eseteit egy jegyzékbe (*ποινολόγιον*) vezetik be s év végén fölküldik a ministeriumhoz nemcsak a büntetett nevének és a büntetéseknek, hanem a vétség helyének, idejének és nemének föltüntetésével is.*

54. §. Az olyan tanulót, a ki jó magaviseletével, szorgalmával és előmenetelével kitünik, jutalmazni kell nemcsak a jó bizonyítvánnyal, hanem nevének az intézet valamennyi tanulója előtt való megismertetésével, fönn tartása biztosításával s más jutalmakkal a társadalom részéről.

* * *

* A tanulót nemcsak az intézeten belül, hanem azon kívül elkövetett vétségéért is büntetés éri. *Ὁ μαθητὴς εἶνε πανταχοῦ καὶ πάντοτε μαθητὴς* — mondja a min. rendelkezés.

A bejegyzett tanulókon kívül senki másnak sem szabad nyilvános vagy magánintézetben a tárgyakat hallgatni, kivált a kitiltott tanulóknak szigorúan eltiltandó a felsőbb osztályok látogatása oly célból, hogy majd mint magántanulók jelentkezzenek. Az előadások meglátogatását és végighallgatását csak a tanulók szüleinek és gyámjainak, meg a főügyelő közegeknek engedik meg.

A kik valamely nyilvános vagy magán hellén iskolából végző-bizonyítványt hoznak s fölvételi vizsgálatuk alapján a gymnasiumi I. osztályba fölléphetnek, csak azon gymnasiumba iratkozhatnak be s csak abban hallgathatják végig a tanulmányokat, melyben fölvételi vizsgálatot tettek, s egyáltalán lehetetlen más gymnasiumban új fölvételi vizsgálat alapján beiratkozniok.* Ha azonban egyesek a fölvételi vizsgálat után azt kívánják, hogy valamely magánintézetben vagy otthon tanulhassanak, azokat nem írják be, hanem magánbizonyítvánnyal (*ἀποδείξιόν*) látják el a kijelölt magánintézetre vagy magántanulásra; tehát nem mehetnek vele nyilvános gymnasiumba beiratkozni. Azonkívül az ilyen átlépésre való jelentkezés is csak szeptemberben történhetik.

Fölléptető és végző-vizsgálatok csak júniusban tarthatók, hogy a tanulók a kéthavi szünet alatt (*ἐν τῷ χρόνῳ τῶν διμήνων διακοπῶν*) kipihenhessék magukat s új erővel folytathassák tanulmányaikat. E vizsgálatokra szeptemberben csak a 6. 8. 15. 18. és 44. §§.-ban meghatározott esetekben bocsáthatók a tanulók.

A rendelet kiemeli, hogy ámbár minden vizsgálat fontos, lényegileg mégis legnagyobb fontosságúak a fölvételi és végző-vizsgálatok, vagyis minden egységes oktatásnak kezdete és vége. Fölhívja tehát a tanítókat és tanárokat, hogy csak az alaposan, minden kétséget kizáró módon kipróbált viseletű és előmenetelű tanulókat engedjék felsőbb osztályra lépni. *„A szigorú fölvételi vizsgálatok” — úgymond — „könnyűvé teszik a fölléptetőket, ezek pedig a végző-vizsgálatokat.”*

Ugyanazon osztályt csak egyszer lehet ismételni; tehát harmadszor is beírni a tanulót ugyanazon osztályba tilos. A kit ugyanis kétszer érdemetlennek tartottak arra, hogy fölebb mehessen, az olyant a tanulásra képtelennek kell tekinteni. Másrészről érdeme ellenére arra való tekintetből sem szabad senkit fölbocsátani, hogy talán már két évig járt ugyanazon osztályba, mert ez káros gazdálkodás volna s visszaélés az ifjak nevelésének és képzésének céljával.

A javító vizsgálatot illetőleg az a tapasztalat merült föl, hogy azokat úgyszólván semmibe sem veszik, meg hogy egyes tanítók és tanárok célzatosan kényszerítik arra tanítványaikat, hogy a két havi szünet alatt az illető tárgyban való magántanításért díjakat szedhessenek. El-

* V. ö. azonban a rendelet 2. §-át.

rendeli tehát a ministerium, hogy ne bocsássák javító vizsgálatra azokat, a kik a hellén nyelvből, vagy a kik a latin nyelvből s még egy tárgyból vagy a kik a mennyiségtanból és még egy tárgyból buktak meg. A fölvételi vizsgálat szigorúbbá tétele azért is történt, hogy az iskolai év kezdetén ne kelljen egy egész hónapot elvesztegetni vizsgálatokra.

Különösen fölhívja a figyelmet a gymnasiumi végző-vizsgálatokra, hogy a gymnasiumból kibocsátott tanulók teljes alapkészültséget vigyenek magukkal, mert a gymnasiumi végbizonyítvány nemcsak hogy minden más vizsgálat nélkül megengedi az egyetemre lépést, hanem társadalmi czímet is ad azáltal, hogy közhivatalokra utat nyit, a melyek egyike például a hellén iskolai segédtanítótság. Már pedig a segédtanítók, ha érdemtelenül kapnak végbizonyítványt, inkább elvakítják, mint megvilágosítják a gyermekeket.

Az írásbeli vizsgálatokat illető fölügyelésre nézve kiadott intézkedések közt nem igen találók a mieinktől eltérőt vagy különöst.

A ki a júniusi végző-vizsgálaton megbukik, azt vagy visszavetik s a IV. osztály ismétlésére kényszerítik, vagy teljes írásbeli és szóbeli ismétlő vizsgálatra bocsátják szeptemberben; ha azonban ekkor is megbukik, az osztályt ismételnie kell.

Mínthogy a középoktatás két önálló részre van osztva, hellén iskolára és gymnasiumra és mínthogy ezen iskolák tanulmányait nemcsak nyilvános, azaz, az állam közvetlen rendelkezése alatt álló, hanem magán, azaz alapítványokból (*ἐκ κληροδοτημάτων*), azután községek, szerzetesek vagy magánosok által föntartott intézetekben, sőt magánúton is el lehet végezni: a ministeri intézkedés igen helyesen úgy kényszeríti egyöntetű, egyforma terjedelmű s egyenlő színvonalon álló tanításra az egyes magánintézeteket, meg a magántanítókat is, hogy a fölvételi- és végző-vizsgálatot nyilvános (állami) intézetben téteti le.

Tanárok- és tanítóknak más intézetekben fizetésért, vagy magánintézetekben jutalomdíjért, vagy otthon tanítás-díjért (*ἐπὶ διδασκαλίᾳ*) csak naponkint két órában vagy hetenkint 12-ben engedhető meg a tanítás. De az ilyen magánmunkát az igazgató köteles bejelenteni a ministeriumnak. De azon intézetnek, melyben működnek, egy tanulóját sem taníthatják külön (*correpetitio*, — *διδασκαλία ἰδιαίτερος μαθητῶν*), még ha nem az ő osztályukból valók sem, sem díjért, sem ingyen, sem az iskolai év tartama alatt, sem a kéthavi szünet idején.

* * *

A mi az órák és tárgyak fölosztását illeti, a következő intézkedések érdemelnek említést: a) déltől délután két óráig semmiféle tanítás nem lehet; b) a legelső órák délelőtt a hellén nyelvre, délután pedig a latin nyelvre és mennyiségtanra fordítandók; de latin nyelv és

mennyiségtan ugyanazon osztályban ne essék össze ugyanazon napon ; c) a tanítás minden osztályban egy időben vegye kezdetét ; d) a gymn. igazgatója tanítsa a hellén nyelvet a felső osztályban s a psychológiát és logikát a III. és IV.-ben ; a francia nyelv tanára a francia nyelveken kívül a történelmet is legalább egy osztályban ; a hellén nyelv tanárai tanítják arányosan a hellén és latin nyelvet, történelmet, földrajzot s a természetrajzot minden osztályban, ha a körülmények miatt ninesenek külön tanárai az utóbbi három tárgynak.

* * *

Ezen rendeletet az 1893. évi januárius 12-dikén kelt rendelkezés részben kiegészítette, részben több pontjában módosította. Ezen változásokat a már bemutatott utasításokra s a fejlődésre való tekintettel röviden a következő pontokban foglalhatom össze :

1. A beírás szept. 1-jétől 10-dikéig tart. A mulasztások beszámításával azonban az év minden órájában beiratkozhatnak akárki. A tanítás szept. 11-én kezdődik s május 30-dikán végződik.

2. Évenként csak kétszer vannak vizsgálatok, szeptember kezdetén és júniusban ; és pedig szeptember elején a fölvételi vizsgálatok, a hellén iskolák végző vizsgálatai s a rendes vizsgálatok, júniusban pedig a fölléptetők és végzők. A mely gymnasium tanulói fölülvannak 150-en, ott június elején, a többiben június közepén kezdődnek.

3. A ki a vizsgálatokra kitűzött időben meg nem jelen, az az osztályt kénytelen ismételni. Ha mégis a testület személyes meggyőződést szerez a vizsgálatok alatt arról, hogy az illető betegség miatt nem jelenhetett meg, vizsgálatok nélkül fölebb bocsáthatja, ha a hellén nyelvből napi érdemjegyeinek középértéke legalább is 7, az összes pedig annál magasabb.

4. Az olyan tanulót, a kinek egész évi mulasztásai a 120-at meghaladják, ismétlésre utasítják.

5. A fölléptető írásbeli vizsgálatokon minden más tárgyból három kérdést kapnak, melyek közül legalább is kettőt kell megoldaniok, csak a nyelvekből diktálnak föl nekik két részletet az igazgatónak a tanulók képességéhez mért választása szerint, egyiket tanult, másikat nem tanult anyagból. A vizsgáló útmutatása szerint írnak a fordításhoz nyelvi vagy tárgyi fejtegetéseket is ; a hellén nyelvből azonkívül elbeszélést is, melyet elmond vagy új hellén szövegről fölolvass a vizsgáló. — A szóbelin minden tárgyból két kérdést kapnak.

6. A végző-vizsgálatok épen úgy történnek, csak hogy a hellén nyelvi írásbelin egy tanult részlet értelmezése helyett hús-sornyi új szöveget fordítanak át régire, szóbelin pedig Homeros Odysseiájából és Iliasából is értelmeznek egy legalább tíz sornyi nem tanult részletet. —

Az írásbelit a tárgy tanítóján kívül még egy nézi át; a szóbelin jelen van az egész testület. Az írásbeli öt napig tart. Első napon minden osztályban a hellén nyelvből két és fél óráig, másodikon a mennyiségtanból egy és fél, harmadikon a latinból egy és fél, negyediken a francia nyelvből és történelemből két és fél, ötödiken a többi tanulmányokból egy-egy óráig.

7. Ha a tanuló az írásbeli vizsgálaton nem kap a hellén nyelvből jó (*καλῶς*), a latinból vagy a mennyiségtanból vagy más két tárgyból *elég jó* (*σχεδὸν καλῶς*) érdemjegyet, az nem mehet szóbelire, hanem ismételnie kell az osztályt.

8. Ha a tanuló általános osztályozása fölebb lépésre képesít ugyan, de ha alacsonyabb a hellén nyelvből 6-nál, a latinból vagy a mennyiségtanból vagy más két tanulmányból 5-nél, ismételnie kell.

9. A tanulmányi előmenetel jegyeit megtartja, csupán a *πᾶν καλῶς*-t (9 és 8) nevezi *λίαν καλῶς*-nak. A tárgyak egymáshoz való rangviszonya azonban változott, a mennyiben a hellén nyelv viszonyzáma 10, a latiné és mennyiségtané 8, a francziáé 7, a többié 6 lett. — A magaviselet 5 jegye helyett hármat állapít meg a rendelet: *κοσμία, καλῆ, ἀπρεπής*.

10. A büntetés fokozatait megtartja. I. fok: bezárás és írásbeli munka *egy vagy két napra*; II. fok: ideiglenes kizárás; III. fok: kizárás abból az intézetből s a IV. fok: valamennyiből. A két első fokozatú büntetést az igazgató, a harmadikat a testület, a negyediket a testület előterjesztésére a ministerium szabja ki.

11. A magán hellén iskolákba és gymnasiumokba járó tanulók vizsgálatai június 21-dikétől július 3-dikáig folynak és pedig miként a nyilvánosakban is egy bizottság előtt, melynek tagjait a ministerium nevezi ki. A bizottság többtagú, ha a magánintézet nemcsak hellén iskolát, hanem gymnasiumot is foglal magában s áll egy gymn. igazgatóból, a hellén philologia két vagy három tanárból s egy mennyiségtant meg egy francia nyelvet tanító tanárból. Ha azonban a magánintézetnek csak hellén iskolája van, akkor a bizottság háromtagú s áll egy gymn. igazgatóból s két vagy három tanárból. De egyik sem állhat olyanokból, a kik az illető intézetben tanítanak. — Mikor az illető magánintézet igazgatója június közepén a vizsgáló bizottság kinevezését kéri, egyúttal beküldi a nyugtatóványt arról, hogy a bizottság számára minden gymnasiumi osztály után 60 s minden hellén iskolai osztály után 40 drachmát fizetett be az állampénztárba. A szóbeli vizsgálaton azután az illető osztály s tárgy tanítója kérdez ugyan, de a bizottság minősít.

E) Gymnasiumi igazgatók és tanárok s hellén iskolai igazgatók és tanítók képesítése és gyakorlati vizsgálata.

Egy 1892. évi márczius 7-dikén kelt min. rendelet megszüntetvén vagy módosítván, az igazgatói, tanári és tanítói képesítésre meg gyakorlati vizsgálatokra vonatkozó előző intézkedéseket, új szabályzatot ad, melynek lényegét a következő pontokba csoportosítva mutatom be:

1. Gymnasiumi tanári állásra olyanok mozdíthatók elő, a kiknek böleselettudományi, doktori vagy teljes tanításra jogosító, vagy akár az athéni, akár valamely hasonló rangú külföldi egyetemről theologiai doktori oklevelük van, két teljes évet töltöttek hellén isk. igazgatói állásban s ez után a gyakorlati vizsgálatokon megfelelőknek ítélték őket; a theol. doktorokat a vallástan, a mennyiség- és természettani szakból doktori vagy tanítói oklevéllel ellátottakat a mennyiségtan- és természettanra, a philologia doktorait s abból a szakból képesített egyéneket pedig a hellén, latin stb. tárgyak tanítására. A kik azonban már e törvény előtt mint tanárok nyilván gymnasiumban működtek, azok állásukban meg tarthatók vagy ki is nevezhetők.

Ama gyakorlati vizsgálatokat az iskolai szünetek alatt tartják a nemzeti egyetem valamelyik termében.

2. Vizsgáló bizottság három van; egy a philológiára, egy a mennyiség-tervezettani szakra s egy a theológiára. Az első bizottság áll a philosophia kar dékánjából (*ἐκ τοῦ κοσμητοροῦ τῆς φιλ. σχολῆς*) mint elnökből, a philologiai szakiskola igazgatójából, a hellén és latin tudományok s a történelem egy-egy egyetemi tanárából s két idősebb athéni gymn. igazgatóból. A második szintén a böleselettudományi kar dékánjának elnöklete alatt a matematika két s a természettan egy egyetemi tanárából s két idősebb atheni gymn. mennyiségtan-tanárból. A harmadik a hittudományi kar dékánjából mint elnökből s két tanárából, egy idősebb atheni gymn. igazgatóból s hittan-tanárból.

3. Vizsgálat csak egyszer van egy évben és pedig a ministeriumtól legalább 10 nappal előbb meghatározott időben és órában s az ugyanazon szakbelieket mind egy időben s ugyanazon föladatokból vizsgálják. A mellőzöttek vagy visszalépők a következő évben újra jelentkezhetnek.

4. A gyakorlati vizsgálat írásbeli és szóbeli. Az írásbeli vizsgálaton a nyelvészeti szakon: a) a gymnasiumban tanult classikus ó-görög és latin prózairából és költőből két darab fejtegetése, b) egy irodalomtörténeti, egy történelmi s egy nevelés-tudományi kérdés kidolgozása; a mennyiség-tervezettudományi szakon: a) a gymnasiumi mathem. tanulmányok köréből föladott három kérdés közül kettőnek, b) a természettan- és chemiából szintén három közül két kérdésnek megoldása, c) a természetrajznak a gymnasiumban tanított mindenik részéből föladott három

kérdés közül kettőnek megfejtése; a *hittudományi* szakon: a) a gymnasiumi vallásitanítás külön részeiből adott három kérdés közül kettőnek megoldása, b) két ó- és két új-szövetségi fejezet (*περιχοπή*) magyarázata, c) három általános történeti kérdés közül kettőnek megfejtése különös tekintettel az egyházhoz való viszonyokra — a föladat.

Szóbelileg azt teszik vizsgálat tárgyává, a mi az egyes tárgyak gymnasiumi tanítására vonatkozik. Az írókat 24 órával előbb kijelölik, hogy a jelölt tudja, melyik beszédből, könyvből, énekből vagy drámából fog tanítani; egyebekben csak a tárgyat jelölik ki 24 órával előbb. Adnak végül kérdéseket a nevelés-, az iskolai rendeletek- s a tanítók és tanulók kötelelességeiről is.

Az írásbeli vizsgálatok után a bizottság kimondja határozatát, kit bocsát, kit nem szóbelire, a szóbelik után pedig, hogy kit képesít, kit nem. A ki az írásbelin bukik el, az még egy, a ki pedig a szóbelin, az csak még két évi állami hellén iskolai tanítás után jelentkezhetik.

5. A hellén és latin nyelv tanára, ha 5 évig működött valamely nyilvános (állami) hellén gymnasiumban, gymn. igazgatóvá léptethető elő. — Hellén iskolai igazgatókká nevezhetők ki, a bölcelet- és a hittudományi doktorok s a kik a bölcelettudományi szakot teljesen elvégezték. Hellén iskolai tanítókká azok lehetnek, a kiknek arra az egyetem illető bizottságától vagy más arra kinevezett bizottságtól képesítésük vagy a theologia elvégzéséről oklevelük van.

6. A francia nyelv tanárául jövőre gymnasiumban csak olyant alkalmaznak, a ki a hazai vagy valamely rokonszervezetű külföldi egyetemről oklevelet vagy teljes hitelű leczkekönyvet tud fölmutatni, vagy ha vizsgálatot tesz. A vizsgáló bizottságot a ministerium nevezi ki s áll egy athéni gymn. igazgatóból, egy francia s egy hellén nyelvtanárból. A vizsgálat írásbeli és szóbeli s kiterjed a francia nyelv- és irodalomra, az egyetemes történelemre s a hellén társalgási nyelv helyesírására.

* * *

A görög középoktatás számos csinyjával-bínyjával lehetne még megismerkednünk *Στέφανος Μ. Παρίση* három kötetes törvény- és rendeletgyűjteményéből (*Ἀνώτερα Καὶ μέση ἐκπαίδευσις κτλ, Τόμος I. 1833—1884. T. II. 1884—1886. T. III. 1886—1893.*); de azt hiszem, az aprólékosabb, a fejlődésre úgyszólván semmi fontossággal nem bíró s különben is majdnem minden tanulság nélkül való intézkedések minket, a kik amúgy is csak távolról vagyunk érdekelve, inkább zavartak volna az érdekesebb adatok síma áttekintésében, mintsem hozzájárultak volna a kép élénkítéséhez. Az administratív természetű dolgokra is csak épen ott terjeszkedtem ki, a hol egy vagy más okból kénytelen voltam vele.

(Arad.)

CSERÉP JÓZSEF.